

Elleri Kalle: liivlaisist, kuralaisist ja võrokõisist

Kae lk 2

Ungari om nii lähkül, et ka autoga saa sääl ilostõ är kävvü

Kae lk 3

Kuis kolm naist katõ soega võitli

Kae lk 4

9 177 14061922005

Ohotusõ-teemalinõ perrepäiv Võrol

Pühapääv, 17. süküskuul om Võrol politsei- ja piirivalvõ-ammõdi ja päästeammõdi ütisen huunõn perrepäiv. Tähistedäs 150 aasta müüda-saamist tulõtõrjõ asutamisõst Võro liinan. Päiv nakkas pääle kell 12 rongikäügiga vana tulõtõrjõmaja mant Seminäri uulid-sa pääl. Kellä 14st pääle saa täämbädsen politsei- ja pääste-majan ekskursioonil kävvü, päästjide tüüd kaia, pruuvi sainast üles ronni ja rattaga vigurisõitu tetä. Tegemiisi om tuul päävil viil.

Valgõvinne ansambli and Varbusõl kontsõrdi

23. süküskuul and Varbusõ muusigamõisan kontsõrdi kuulsa Valgõvinne ansambli Etno-Trio-Troitsa. Ansamb-lin mängvä kolm miist 50 esi lida-Euruupa pilli. Ansambli juht om Kirtšuki Ivan, suurõ habõna ja võim-sa tenorihelüga. Troitsa laul perimüslaulõ esimuudu, a hoit meelen ka vannu laulu-traditsioonõ. Ansambli kodolehe pääl troitsa.net saat kullõlda, mää-nest muusikat tetäs.

Noorõ oppasõ vanno nutisäädmüt pruukma

Võromaa keskraamadukogo kõr-raldas ütenkuun Võro nuuri-keskusõga 26. süküskuul kooli-tusõ, kon vanõmbilõ inemiisile, kiä veidü arvutit mõistva, opa-tas nutimassinidõ tarvitamist. Koolitus om mõtõldu raamadukogo lugõjilõ ja kooli-tusõlõ tulõja piäs ütten võtma uma üsäpuutri, tahvliarvudi vai nutitelefon. Raamadukogon

Otsitas põnovampi võrokeelitsit sõnno

Võro instituut korjas 14.–26. süküskuuni kokko kõgõ põnovampi võro keele sõnno. Valik vällapakutuist sõnnost saadõ-tas Friisimaalõ, 2018. aastaga Euruupa kultuuripääliina, kon noid sõnno saa Euruupa kiili tutvustavan keelemajan stende pääl näüdädä. 26. süküskuu päävil peetas Euruupa kiilipäivä. Taa pääv kuuluf vällä Euruupa Nõvvo-kogo 2001. aastagal, et tukõ kiili opmist üle terve Euruupa. Euruupa kiilipääväl kõrral-dõdas mitmõsugutsit ettevõt-

omma ka olõman tahvliarvudi, midä osavõtja saa koolitusõl pruuki, ku vajja piäs minemä. Egä osavõtja saa hindäle uma noorõ oppaja, kinka ütenkuun kaia, määndsit häti või egä-pääväelon nutimassinidõ tarvi-tamisõl ette tulla. Koolitusõst ossavõtmisõs pallõldas kõlista telefonil 782 1912 vai saata e-kiri aadrõs-si merle@lib.werro.ee pääle. Kirja om vajja panda, selle et kotussid om kimmäs hulk.

Teppo lõõtspilli tegemise kursus

Teppo lõõdsatalo ja Võromaa kutsõhariduskeskus kõrralda-sõ aastil 2017–2019 kats Teppo tüüpi lõõtspilli tegemise kur-sust. Edimäne kursus nakkas pääle tulõval kuul ja sinnä võe-tas vasta 15 huvilist. Kursust plaanitas tetä kõr-ra kuun, kolm päivä kõrraga Võromaa kutsõhariduskes-kusõ tehnomajan, lisas tulõ esi koton tüüd tetä. Oppasõ pillimiis ja pillimeistre Tar-tese Heino ja puutüü-oppaja Pumbo Taavi. Teedüst saa mano Teppo Prii-du käest, tel 5135 350, e-post priiduteppo@gmail.com.

Ökoturismi koolitus

Tulõva kuu tetäs Võromaa kutsõhariduskeskusõn Väime-län 40tunninõ kursus, kon kõnõldas ökoturismist. Kooli-tasõ tunnõdu ökoturismi prak-tiku Ruukeli Aivar Suumaalt ja Piho Aigar Võromaalt. Kooli-tusõ seen om ka mitu opireisi ja tüütarrõ. Ligembät teedüst saa Võro-maa kutsõhariduskeskusõst Kruusalu Terje käest, tel 785 0817; 5690 5389, e-post: terje.kruusalu@vkhk.ee.

UL

miisi kiili opmisõ ja Euruupa keelekirivüse tugõmisõs. Sõna, midä oodõtas, võinu olla kõgõ põnovamba, ilo-samba vai võroperätsembä. Egäüts saa noid vällä pak-ku instituudi Mošovihu lehe pääl (facebook.com/Voro-Instituut), a või ka kõlista tel 782 8750. Sõnno vällapakjidõ vaihõl loositas vällä võrokeelist kirä-sõnna ja muid võro kultuuriga kõüdetüid avvohindu.

UL

Hiidmuna seenenäütüsel

RAHMANI JAN

Suurõmb seeneaig jõudsõ timahava kätte süküskuu alostusõn. Minevä nätäl sai Mõnistõ muusõumin nätä näütüst 123 sorti seenist. Kõgõ suurõmb ja esierälisemb siin oll näütü-sel hiidmuna, mink ümbre-möödus 172 sendimiitret.

«Hiidmuna kõlbas noorõst pääst süvvä ja kasus kõdunõ-nu musta mulla pääl,» selef seenenäütüse kokkosäädjä Koemetsa Ilze. Kuigi näütü-sele tuud siin paistu perädü suur, om tuud sorti munnõ lõütü suurõmbit kah: Ees-

Hiidmuna, miä näge vällä nigu suur kürvits.

tin om lõütü hiidmuna, mink ümbremõõt 198 sendimiitret. A seenenäütüse kõrraldaja Koe-metsa Ilze ja Tulviste Hele es olõ kumbki varrampa nii suurt siint nännü. «Seo lõüdse Lepä Rein tii veerest, ku tä vidäsi traktoriga hainapallõ. Kai, et sõnniguuni-gu otsa om määnegi kiviunik tekkünü. Kuus hiidmunna kas-vi vana lauda man keset sõn-nigupatareid,» kõnõl Tulviste Hele suurõ seene näütüsele saamisõst. Päält suurõ muna oll seene-näütüsel viil esieräliidsi siini. Koemetsa Ilze pidä ütes esierä-lidsembäs pipratatikut. «Ku taa kuivat ja purus tiit, and musta pipra maigu,» selef tä. Tõõ-nõ maigusiin oll näütü-sel kah: küüslauk-nõõbik.

Näütüse kokkosäädjä Koemetsa Ilze ja Tulviste Hele siini täus lavva man.

RAHMANI JANI PILD

Pulga Jaan: luudusmärke perrä tulõ süküst viil uuta

RAHMANI JAN

Midä kõnõlõsõ luudusõ mär-gi timahavadsõ sügüse kot-silõ? Antsla kandi miis Pulga Jaan ronisi õdaguhämärusen mäe otsa, kai ümbretsõõri ja püüdse midägi ette arvada.

«Tan ei olõ määnestki süküst viil nätä. Ku ümbretsõõri kaia, kas sa näet mõnt kollast kõivu? No sääl om üts häste vana kõiv, säält vahelt paistus. Tuu om nigu kõllatsõmb külh, a tuu om kõik aig kõllanõ.

Pai om kül pruunis lännü, tuu om arvada tollõst, et pallu vihma om tullu.

Aian om ka nii, et valgõ klaari nakkasõ ütsiku minemä klaaris. Maaha om näid muiduki sada-nu, naid oll pallu sääl otsan. Eks ülearudsõ satasõ maaha. Sügüseubina, nuu ei olõ suku-gi viil valmi. Ma ei olõ eski viil julgunu mahla tetä.

Aiaviläga om nii, et ua omma ülearu ilusa. Hernil ei olõ kah vika. Põrkna omma viimätsel aol suurõs lännü. Kapsta ei olõ viil valmi. Kurkõ jaos oll seo kül halv suvi. Ja tomadi ei saa valmis: tulõva rohilidsõ otsa, vihma käen läävä mustas, vere-

RAHMANI JANI PILT

Pulga Jaan istus mäe otsan ja arvas sügüsest ilma ette.

väs ei lää. Ütsiku läävä, a või-nu rohkõmb. Kartult om häste suuri, a väiksid kah om iks peris hulga seen. Ku inemiisi perrä arvada, sis villä omma võtmada tan ümbretsõõri. Pulga Jaan käu väega aigupiten. Ku olõs süküs tullu, kas tä nii aigupiten käü-nü? Täl om aigu küländ. Ja nii om luudusõga kah. Vai sis kaet eläjid. Kaarapõld om mõtsa veerest kõik är süüdü. Harilikult omma kaarapõllun tsiga ja kits, nuu omma säändse tõpra, kõndva kesk põldu ja nak-

kasõ sääl nätsütämä. A tan om ilustõ kõrralikult veerest võetu, arvada tõõsõ eläjä omma. Va-rõssõ ja ronga, nuu söövä hoo-lõga villä põra. Või-olla om tuu määnegi hädäabinõu näil. Kunnõ ei olõ, kurõ saiva tuust ammuki arru, lindsivä kohegi kavvõmbalõ. Vast sis hainaritsi-nü? Täl om aigu küländ. Ja nii om luudusõga kah. Suu oll vanast kõik mügri-sit täüs. Tulliva mu aiakraami kah süümä. Nüüt ei olõ süüdü. Märkse vällä, et naabrimehel om suu veeren tükk maad, kon

om vana kulu, sääl eläse nasti-gu. Nastigu söövä mügri är! Ja ku repän üüse tulõ, tuu ka kaib näid vällä. Ja sis arvada šaakal. Siin om mulkõ kõik täüs kai-võtu, sügävält maa alt. Suurõ hüürläse lindsivä tan, inämb ei linda. Arvada omma nuu kah vällä kaivõtu joba. Säänest kül-mä ei olõ ollu, mis noilõ olõs lõpu pääle tennü. Ma arva, et süküst tulõ viil uuta. Nigu kevväi jäi ildas, jääs süküs kah põra ildas. Esiasi om muiduki, et tuu edesi-tagasi ju-kõrdaminõ käü. Kõrd om sääne kül-m aig, mõni päiv om õigõ lämmi. Tuu jukõrdaminõ või nika jõuluni vällä minnä. And ütte ku tõist ilma. Mis säält edesi tulõ, talv. Ma ei mõista muud märki üteldä, kaksõ mehiläisi valla, panni näile süvvä, sis laepäält oll taru maru kõvastõ kinni tettü. Eelä panni söögi, täämbä naksi manu valama, täämbäde üüga olli jäl kinni tennü. Nii kõvas-tõ pigitadu ei olõ nä innembä ollu. Mehiläds paistusõ külmi uutvat. Nuu külmä võiva sügüse ka tulla kõrras, a ma ei usu, et lõp-ligult. Ku tulõ, sis tulõ sääne kül-m, mis puid ei hiidütä.»

Ungarit tunnõt paprikast ja avarusõst

FASTRÕ MARIKO

Kotusõnimeuurja Fastrõ Mariko ja Saarõ Evar käve minevã kuu lõpun Ungarin Debreceeni liinan. Sõidu ot-susti nä ette võtta autoga. Tan om väiku ülekaehus tuust, midã tii pääl nätti, kuulti ja süüdi.

Ungarihe lätsimi päämädselt tuuperäst, et sääi peeti jälki nimetiidüse kongressi. Tuu tähendäs, et üle ilma tulõva kokko nimmiuurja ja pidävã neli päivã ettekandidit maailma kotussõ-, inemise-, eläjä- ja muist nimmist. A üte sõidu joosul näge ka hulga põnovat, esierãnis sõs, ku reis lätt auto-ga läbi viie maa.

Kaimi kõrraga, et Debreceeni, miã olf reisi tsihtpunkt, olõ-õi kaardi päält kaiõn nii väega kavvõn midãgi, et sinnã om autoga umbõs katõ päävã tii. Kats päivã olõs är lãnnü ka sõs, ku olõs linnugi ja rongiga lãnnü.

Niisõs naksimi üte puulpäävã hummugu Võromaalst sõit-ma. Pia ollimi joba Lätimaal, kon sãttõ kõvva vihma. Val-miera tii pääl olf remont, nii et värskist automõsust jää es midãgi perrã. Leedun võtimi kütet, sääi olf viil odavamb ku Lätin, ja joba ollimigi üle piiri Poolan.

Sõbõr Junttila Santeri ja timã elukaaslanõ Liivamãe Eve sõidi ka miika üten. Santeri mõist väega mitmit kiili ja om uma kãe pääl ka poola kiilt opnu. Timã nakaš meile ka oppama, kuimuudu tulõ lukõ silte päält Poola kotussõ-nimmi.

Santeri esi olf mi riioi päält üten võtnu Kauksi Ülle romaani «Paat» ja nakaš auto pääl tuud lugõma. Ku mõ-nõst kotussõst aru es saa, sõs mi sellãdi tãlle. Santeri nakas mãrdikuun Helsingi ülikooli tudõngilõ võro kiilt oppama. Tã mõist joba peris hãste ka võro kiilt kõnõlda.

Üumaja Poola piiri veeren

Ku pümmes naas minemã, ot-sõmi Poolan tii veerest üümajja. Pia lõvvimigi üte mugava hotel-li, kon restoraanin peeti pulmõ, a tuust huulmalda anti ka reisjile õdagusüüki. Santeri soovitusõ pääle telsemi kohalikust jõõst peri iherüst ja pelmeene hapnidõ kapstidõga. Mõlõmba olli umbõ-lõ hãe.

Pühãpäävã hummugu anti ho-telli hummugusõõgis pulmõst perrã jããnut külmlauda. Pãält tuud jaksimi umma sõitu ja nã-mi, et joba kell katõssa lãts Poo-lan väega hulga inemiisi keriku-he. Ja noid kerigukülli iks jakku! A olf ka hulga politseid kõkkõ valvman, nii et reis lãts edesi väega aigladsõlt. Tuu ai autojuhil nãrvi mustas, a ku joba Karpaadi mãe paistma naksi, lãts ka miil lahhembas. Üle Karpaadi mãki sõidimi kuus kõrda. Slovakkian olf veidikese ka väega kõvõrat mãgitiid. Mãki pääl lãtsi lãm-mãkraadi alla +16 pääle, a midã lähembãle Ungarilõ, tuud lãm-mãmbãs lãts.

Kuumalainõ Ungarin

Ku inne Debreceeni liina auto kottpümmen kell katõssa õdagu kinni pidãsimi, nãüdãs kraadi-klaas +27. Autoussõst tullf sisse suur lãmmi ja kõrva püvvi kinni andsagu helü. Tuu olõs olnu nigu tsirk, a raamatist olf loetu midã-gi tsikaadõ (putuk) laulust. Mi kuulimi säänest laulu idamb viil ka liinan, a peris täpsãhe teedã es saaki, kiã tuu sõs säänest trrrt-trrrt-hellü tekk.

Ungarin olf timahava suvõl olnu kuumalainõ. Egã päiv olf lãmmind olnu üle 40 kraadi. Hãe, et tuus aos, ku mi sinnã jõvvi, olf kümme kraati jahhem-bas lãnnü, a 30–32 olf kah iks umbõlõ lãmmi. Pãstse õnnõ tuu, et õdagu lãts jahhembas, nii et ütskõrd olõs piaaigu pidãnu esiki kampsi sãlgã ajama.

Jãtimi Santeri ja Eve maha jakkama umma reisi Itaaliahe uma kãe pääl. Nimã ei reisi ku-nagi linnukiga, a autodõ, bussõ, laivu ja esierãnis rongõga. Nii-

FASTRÕ MARIKOPILT

Doonau om pikkusõ poolõst tõnõ jõgi Euruupan ja juusk läbi kümne riigi. Tan pildi pääl juusk jõgi Visegradi liina man Ungarin.

viisi om aigu tutvvas saia paik-likkõ inemiisi, kiili, kotussidõ ja süükega.

Paprikaga sõõgi

Paikligu sõõgikotussõ pand-va uma ussõ inãmbãste kellã 22 aigu kinni, esiki ku inemise saban uutva ja süvvã nõudva. Kõrd om kõrd. A tuuiist omma pekripoodi hummugu joba pool-lõ sãitsme aigu vallaalõ ja inemise kãävã sããlt otsman värskit saia. Hummugusõõgis võetas saia vorsti, juustu ja paprikaga. Terãvãt tsillit pakutas egã sõõgi kõrvalõ: panõ esi sisse nii vähã vai hulga, ku tahat. Paprikavorst, paprikakreem, paprikašokolaad omma tävveste hariligu.

Üts süük, miã ka mi rahvalõ tutvã, om gulašš, a Ungarin om tuu paks supp, kohe om sisse

pant tomadipastat, paprikat, kar-dulitükükeisi ja lehmãlihha. To-madipastaga tetãs ka mi gulaši muudu suusti, a tuud sããntse ni-mega ei kutsuta. Soosti kõrvalõ süvvãs väikeisi klimpe. Ega sõõ-gi manu süvvãs harilikku valgõt saia, nii et reisi lõpus tullf joba väega leevãisu pääle. Sõõgi kõr-valõ võit võtta frõtsi, miã om vei-nijuuk, kon seen üts osa veini ja kats ossa mullivett. Vai sõs lim-munaati, miã om värskilt suurõ klaasi sisse tettü ja kon seen om marjamahla, tsitronilipsukõisi, jããd ja mullivett, tõnõkõrd ka vehvervendsilehti vai viinamar-ju. Keefirit sai kah, a tuud müüdi ja süüdi nigu jogurtit topsi seest luitsaga.

Vein tulõ muidugi Tokaj lii-nast. Tävveste kogõmalda ol-imi ütest veiniãrist üten ostnu

üte kõgõ parõmba veini: makõ kuvvõst viinamarjasordist tettü Tokaji Aszu. A hãäd veini tetãs ka suurõ järve Balatoni veeren.

Ungari om nigu Setomaa

Bussiekskursioon vei meid Ungari edimãste pääliina Esz-tergomi, ja umbõ ilosalõ paika Visegradi. Giid kõnõlf lühküle är Ungari aoluu.

Ungari saatus om üttemuu-du Setomaaga: 2/3 inneskidsest Ungari kuningriigist võeti pääle I ilmasõta är ja anti tõisilõ riike-le. Ärvõetuidõ maiõ pääl kõnõl-di inãmbãste tõisi kiili, a mitte õnnõ. Parla elãs Ungarin ligi 10 miljonni inemist, a lähiriiken, inneskidsen Ungarin 3 miljon-ni ungarlast. Ka Visegradist üle Doonau jõõ paistu Slovakkia ungarlãisi liina ja külã.

Maal põnovamb ku liinan

Liina viidi meid kah: kõrras saimi nuhuta pääliina Buda-pesti õhku. A sääi meil pallu aigu ümbre kaia es jää ja tuu-peräst ka midãgi põnovat es nãe. A maal nãimi küllh: vannu traktorit, hainakuurmat, kon hobõsõ iin, maisi- ja päävãlilli-nurmi, arbuusi-, kõrvidsã- ja meloninurmi, viinamafamã-ki, lehmã- ja hobõsõkarju, tii veeren virsigumüüjit, parvõ üle Tisza jõõ. Ilusat sinist Doo-naud ka nãimi. Ja suurt-suurt avarust hindã ümbre.

Tagasi tullõn otsõmi iks uma paksõmba rõiva vällä ja aimi sãlgã. Kuigiviisi olli ka latsõ edimãdse koolipäävã üle elãnu ja tõsõ koolipäävã alostusõs seivã katõ suupoolõga Ungari pekki Eesti musta leevã pääl.

Vana pilt kõnõlõs

PILT OM PERI VANA-VÕROMAA KULTUURIKUA MUUSÕUMIST

Eesti Kaitsõliidu tsiklimehe Võromaa malõva 20. aastapäävã paraati uutman 12. süükskuul 1937. Võro Katarilina kerigu iin.

Kaitsõliidu aastapäiv

1917. aastaga 7. süükskuul asutõt Sakala ja päiv ildampa, 8. süükskuul asutõt Võro mallõv panni Eesti Kaitsõliidulõ alossõ. Võro-maa mallõv pidi umma 20. aasta-päivã 12. süükskuul 1937.

Joba varra hummugu naas Võro liina tulõma mundrin kait-sõliitlãisi, naiskodokaitsijt, nuuri kotkit ja kodotütrit. Päämidse

tõi nãid kokko bussi ja veoauto. A mõnõ malõvkunna tulli tävven kuunsaisun ka jalaga.

Kokko tulti Võro turuplatsi pääle, kon ašati joba ka ring-hããlingu ja kultuurfilmi mehe – naidõ edeotsan olf raadiomiis Moori Feliks. Võro liina pääl liiku tuu päiv arvada 10 000 inemise ümbre. Keskpäävã tetti üksusõ ülekaeminõ, midã juhãf Võromaa malõva päälük Heljuste

Jaan. Pãäle ülekaemist võeti vas-ta korgõmba külãlise, kink iinot-san olli Kaitsõliidu ülemb Oras-maa Johannes ja 2. diviisi ülemb kindral Kruusi Jaan.

Paraadi võtt vasta ülembkind-ral Orasmaa. Perãn tuud anti pühitsedü lipu üle Võro liina-ümbruskunna malõvkunnaalõ, nuurkotkidõ malõvalõ ja Võro-maa ringkunna kodotütrile.

Kell veerãnd kolm naas pääle paraatmars, miã olf üle poolõ tunni pikk. Rahva panni roh-kõmb elãmã Kaitsõliidu tsikli-mehe, kiã omma ka tããmbãdse pildi pääl. Poolõ nelã aigu naas liina spordiplatsi pääl suur vaba-õhuaktus, midã olf kaema tulnu päält 5000 inemise.

Nãdãli iist, 8. süükskuul 2017, tãhishf Kaitsõliidu Võromaa mal-lõv Kandlõ kultuurimajan umma 100 aasta juubõlit. Tuul puhul ilmu Võromaa malõva aoluuraa-mat, koh om är trükit ka 20. sün-nüpããvãs vällä ant kogomik

RUUSMAA ARTHUR,
Vana-Võromaa muusõumõõ päävarahõtija

Stalini kuju kattõ üleüü

NIKLOSÕ MARE

Vãimelã koolimaja iin saistu Stalini kuju kattõ üte üüga kõgõ postamendiga.

1962. aasta kevãde olli ma Vãimelã koolin opman. Tahtsõ saia tõpratohtris.

Tuukõrd es olõ sääi mãe ot-san muud ku suur koolimaja ja kõrval katõkõrdnõ internaadi-hoonõ, kon mi elli. Koolimaja iin platsi keskel olf postamendi otsan suur Stalini kuju, illus lillipinnãr ümbre.

Süümã kävemi mõisahuunõ-lõ. Ütskõrd hummuku lãtsimi jãl süümã minemã. Kaimi, et koolimaja iin om midãgi võlssi. Kiãki pand tähele, et Stalin om kõgõ postamendiga kaonu. Jo tã sõs kunagi üüse olf är viidü.

Pãäle tunnõ lãtsimi otsma. Kävemi kiviunikit müüdã vahtman. Tuul aol olf nãid egã põllu veeren.

Viimãte lõüdsemi kavvõst mõtsa veerest. Kihãjupi olli peris suurõ, a pããd es lõv-

PILT NIKLOSÕ MARE ERÃKOGOST

Tütãrlatsõ Stalini kuju asõmõlõ lillipinnãrd tegemãn.

vã. Tahtsõmi kasvai jupikõist vuntsigi hindãle saia. Tuu olf kimmãle kas purus pestü vai kohegi allapoolõ kãkitü.

Lãts mõni päiv müüdã ja põllupraktiga tunnin kãsti tal-list hobõnõ tuvva ja Stalini asõmõlõ lillipinnãr tetã. Sinnã olf laudust raam tettü. Vidãsi-mi tuu mulda tãus ja istutimi lilli kasumõ.

Tuust om viil piltki alalõ. Ma olõ pildi pääl hüvvãkãtt ja kor-ja mulla seest prahti.

Ündrikuga olf mu hãe sõbõr Mare, a tõõsõ tütãrlatsõ nimme olõ-i mul meelen. Ku tã hindã är tund ja ka mu vasta huvvi tund, või hindãst teedã anda. Tuud saa tetã niimuudu, et kõlista Uma Lehe toimõndustõ 782 2221 vai e-kirãga info@umaleht.ee.

Kolmõ naasõ soejaht

PANGA MILVI

1964. aastaga süükskuu mu kotun Haavistun. Olf ütlemelde illus päiv. Mi imäga võtsõmi kartlid.

Säälsaman kodusöödü pääl pedäsivä lehmä lõunauinakut ja lamba mäletsivä kah näide ligi. Önnis rahu taivan ja maa pääl.

Kõrraga olf kõik katski, ku õhun kuuldu lellänaasõ helle kisa: «Susi, susi!»

Es olõki susi. Näid olf tervelt kats. Mõlõmba astsõva mõtsa poolõ, ütäl lammas kõrripiten, tõsõl küllevillust hambin. Lambakõsõ, esi vaivalt poolõ soe korgudsõ, astsõva näidega nii ütäl meel, et õkva imeste.

Muiduki es jää ütski meist kolmõst tuud pilti kavvas kaema. Kartlikonksu käen, pannimi kõvastõ üüräten rüüvliid takan ajamõ.

Väejuhi ammõti võtsõ väiku karjakrants Eku hindä kanda. Mõtsani olf tükk maad üle lakõ Nurmmäe. Külh tuu asi mi lambakõsõ päästegi. Mõlõmba volkami laskõva uma saagi vallalõ ja kattõva kipõ käügiga Rabasuu varju.

Küllest peetü lammas näidäs säälsaman kõbusat

KOHA PRIIDU TSEHKENDÜS

olõmist, kõrist peetül kullu imä kassi vahel veidükene aigu toibumisõs.

Imä saistaš pistü ja ütäl: «Täämbä piät karja mineme.»

Minnu pand' tuu jutt väega imesteme. Arvssi, et säändse suurõ kärä pääle omma soe vähämbält mõnõkümne verstä pääle paku lannü.

Aig muiduki näidäs, kellele

õigus jäi. Imä võtsõ keräkorvi, sukavarda ja lätški õdagu-poolõs karja. Mull tull' ütinde kartlinurmõ mossitõmõ jäiä. Nurmmägi om õkva sanna takan kodu ligi, a nii korgõ, et lähkün ollu immä ja eläjid es olõ nätä. A veitü ao pärast olf mäe takast midägi kuulda.

Tuus aos, ku mi lellänaasõga kaema joosi, misperäst imä jälh

huikas, olli mõlõmba mõtsapini ilustõ võssu kaonu. Olli tõsõ tulnu umbõs poolõsaa-meetridse vahemaaga tõnõ-tõsõst mõtsa viirde vällä. «Saisõva ku saki,» ütäl imä. Järgmidsel pääväl saimi teedä, et lambapraadildõ tuu soepaar sukugi es jää. Paar tallu edesi Partsa-Värtelt olf võetu oinakõnõ keti otsast.

Hää, kui mudso kipõlt tüütäs

Tuu olf Vinne aigu, ku koolilatsõ pidi sügüse kooliaost mõnõ päävä koloosin kardulit võtman käümä.

Ega tüü üle jõu es käü. Pidi õnnõ kipõstõ uma maajupi päält karduli är korjama, inne ku traktor vahtsõ tsõõriga virkse valla aiõ.

Ma es tulõ tuu päälegi, et sääne jõhkataminõ, üles ja alla ja vahetpidämädä, või naada tervüse pääle käümä.

Tõõstust and' kipõ valuläügätüs kõtost läbi ja pääle tuu tundsõ, et põha lüü alt är.

Kaiõ ümbretsõõri, kost paslikku kotost löüdä.

Õkva ligi olfgi kuusõhekk. Suurõ joosuga panni sinnä-poolõ.

Niiku sai asaga pääle naada, näi, et mu poolõ om tsihi võtno naabrimaja tsillõkõnõ valgõt karva pini.

Tuu ai mul nii hirmu nahka, et naksi esihindäst haukma, nigu pini tekse.

Pääle tuu, et ma hauksõ, panni tähele, et olli hinnäst ka nelä käpä pääle lasknu.

Mis pini, tuu pini.

Pini tund iks pini är. Jo ma sõs andsõ eläjä mõõdo vällä.

Valgõt karva kutsik litsõ

kodo poolõ, nii et jala es putu maad. Kiudsõ ja ulgsõ hallõ helüga.

Ma jäi tuupääle mõtlõma, et kül om hää, et mudso kipõstõ tüüf ja mu kimmäst surmast päästse. Püksiki jo poolõn vinnan – niimuudu ei olõs kuigi kõlvanu taivariiki minnä.

Säälsaman kuulsõ pernaasõ hõikmist: «Tiksu, tulõ õkva kodo, säääl heki all om üts hirmsa elläi!»

Nii omgi kardulivõtmisõst mullõ miilde jäänü, kuis mudso kipõlt tüüle naas ja suurõs abis olf.

HOLSTEINI SIRJE

Maolda nali

Mõni nali om nii maolda, et aja peris naardma. Toimõndaja om üte säändse siia vällä valinu.

Kõgõ parõmb auto

Mehe vaidlõsõ, mäane om kõgõ parõmb auto.

«Saksa auto omma kõgõ parõmba. Jupi omma odava ja saia, ku midägi remonti vajja,» ütles üts.

«A Jaapani auto omma viil parõmba. Noid ei piäki remontma,» om tõõnõ tõist miilt.

«Ah, mis ti vaidlõti. Kõgõ parõmb auto om iks ammõdiauto,» om kolmas kõgõ targõmb.

Latsilõ

Vastus saada' üte nädäli joosul meiliaadrõssi pääle latsinukk@umaleht.ee.

Vastussõ mano panõ' kirja uma nimi, vannus ja kimmähe ka postiaadrõs.

Vastajidõ vaihõl loositas vällä võrokeelitsit latsiraamatit vai plaatõ.

Latsinukka tugõva' Võro Instituut ja Võro selts VKKF.

Mineväkõrdnõ vastus: lehmäl oll' puudus HAND. Puudus oll' ka tõõnõ kõrvanummõr, nigu mitmõ' vastaja' õigõhe tähele panni'. A kõrvanummõr olõ-õi lehmä kihäosa, nii et taa olõ-õi õigõ vastus.

Avvuhinna saa UFFERTI URMAS (5) Voorõpalo küläst.

Rehkendä'! Vastussõ' saada' meile ildampa 21. süükskuu pääväs!

1. Aida pindre pääle olf jäänü viis saialillihäiermät. Lats koras noist kolm vaasi. Mitu saialillihäiermät jäi viil pindre pääle?

2. Imä tõi kilemajast viis kõllast tomatit ja kuus verevät tomatit. Mitu tomatit imä kilemajast tõi?

3. Puu otsan olf õnnõ kats pluumi. Tuulõga sattõ üts noist alla. Mitu pluumi jäi puu otsa?

4. Vanaimä pand' edimält pliidi ala kats puuhalgu, peränpoolõ pand' viil säidse. Mitu puuhalgu pand' vanaimä pliidi ala?

5. Esä võtt ütäl pääväl kombainiga nurmõ päält är neli punkritäüt villä. Tõõsõl pääväl võtt tä säält-samast viil viis punkritäüt villä. Mitu punkritäüt villä sai esä üte nurmõ päält?

FASTRÕ MARIKO PILT

Vanarahva tarkus

Ma väega vanarahva tarkusõ uskja miis ei olõ. Vahtsõmb rahvas om õks kõgõ targõmb olnu. Ku poig om esäst ullimb, om seo evolutsioonilnõ tagasikäük. Nii või pikäpääle tagasi ahvis arõnõda, ahvist jäl kalas ja kalast tagasi vetikus. Muidoki om säändsit tagasiminegi-näütit, nuur Ossiniovki näütises, a ülene tsiht om õks arõngu poolõ.

Vannu inemiisi kästäs avvusta, a tuu om rohkõmb viisakusõst. Ku esä om pojast ullimb, sõs vanaesä om latsõlatsõst joba vaimlidsõlt tõsõ ja ullimba planeedi päält. Mu vanaesä näütises es käü kõrdagi elon internetin, es kõlista mobiiliga, es pruugi e-valimist, es massa Maximan pangakaardiga.

Kõik vanarahva tarkus omgi tuu, mis kuusaisuga vilii maaha tetä, mis kuusaisuga hiussit lõigada, et siini kofatas sügüse, lummõ luvvas talvõl. Omgi kõik taa tarkus.

Vanalrahval olf õks üts peris tarkus kah. Tuu tõtõstõ tark vanaesä ütles, et inemine kaib hindäle hambidõga hauda. Vanaesä ütäl tuud tihtsähe. Latsõn pruumsõ ma tuud hindäle ette kujota, esieränis ku vanaimä ohaš, et tä om joba nii vana, et ei tiia ilman toda päivä, ku hauda kaibma tulõ naada...

Ma õks pelksi väega, et üts-päiv lättki vanaimä surnuaida

RUITLASÕ OLAVI, väiku jutuga miis

ja nakkas säääl hindäle hambidõga hauda kaibma. Maa om jo must, vaklu täüs. Vanaimä ei olõ nii väega väiku midägi, haud tulõ sükäv kaiba. Tuuiist vanaimä suu om tõtõstõ väiku, üttele lapjutäütki viskas tä suuga puul tunni vai tunn...

Et ma pidi vanna-immä kõgõ avitama, olli kimmäs, et mul tulõ tälle appi suuga hauda kaibma minnä. Mille mi lapjut tarvita ei või, tuud es tihka ma küssü, selle et tuul aol olli ma kimmäs, et vanarahvas om nii tark, et ku tä joba midägi ütles, sis nii om ja tuuga ei vaiõlda.

A olkõ pääle, latsõ mõttõ. Ku vanaimä aig täüs sai, olli ma joba suur ja tiidse, kuis asä käävä. A seo vanaesä om tõtõstõ kõgõ targõmb mõtõ, mille pääle vanarahvas om tulnu. Hambidõga kaivat sa tõtõstõ hindäle hauda. Üts puul vanaesänt käü tuu kotsilõ, mis sa suust sisse ajat, tõnõ tuu kotsilõ, midä sa suust vällä ajat.

Suust vällä ajaminõ võlss aol ja võlss kotussõn või õkvalt surmaga lõppõda. Suust sisse ajaminõ, ku sa õkva torosili ei juu, tapp aigladsõmbalt. A seo ilma ao tiidüse perrä om kimmäs, et terävil, tsukru, suul, pipõr, liha, piim ja kardokas kah sinno väega pikalt elämä ei jätä. Süü haina, piä moka maan ja elät kavva. Kuigi tõsõltpuult jäl, mis elo seo sääne om...

Tossu Tilda pajatusõ

Kae ette astmiisiga!

Vinne aol sõidi üte Võro perre esä ja imä umalõ ammõtkundligulõ kokkotulõkilõ Eestimaa kavvõmbalõ otsa.

Latsõkõsõ, kes olli viil külland tsillõkõsõ, veivä nä tuus aos maalõ sugulaisi hoita. Ega latsil säääl hättä es olõ: puhas õhk ja kõrralik maasüük.

Väega suurt huvvi paki liinalatsilõ eläjä. A poiskõsõlõ es miildü, et lauda ümbre pirisi kärbläse ja purõja parmu. Lats pagõsi kiusajidõ iist. Ütskõrd, ku poiskõnõ jäl varjo otsõn muro

pääl juussõ, tä nilvõstu ja astõ õkva lehmäsita sisse. Olf sis väikul liinaherräl rüükmist ja tõisil timä ruukmist. Kõik sai kõrda.

Ku latsõvanõmbil kokkotulõk läbi sai ja nä latsilõ perrä tulli, ütäl vanatsõdsõ muiatõn: «Om au teile värski parteikandidaat üle anda!»

Tuu aig olf moodun üts nalajutt parteihte astmiisi kotsilõ. Jo sis vanatsõdsõ poiskõist üle andõn toda haussjuttu mõtõlgi. Kipõn oppust tasos parhillatsõl aol kah miilde jättä. Önnõ et täämbä om parteisit palfo rohkõmb.

Majandus om kurast?

Kuuli raadiost, et jälki om Eestimaa elo vussi lannü. Kuimuudu ka valitsusõ asapulga vasta ei punni, majandus kasus ku mühises. Önnõ tuust ei saa ma arvu, mille tuu majandusõ kasu-minõ halv om.

Ku minevä sügüse Rõiva valitsus maaha võeti, sõs panti näile süüs, et majandus kasus ülearvo aigupite. Kül Taavi-poig selef, et

MUDA MARI

Kuuluda

Teemi elektritõid. Tel 520 5016.

Telli Uma Leht
Võromaal peri sõbralõ, tutvalõ vai sugulasõlõ!

6 kuud – 6 €, 12 kuud – 12 €, e-arvõ püsिमassuleping 0.85 €.

Telli saa ExpressPostist:
tellimine.ee/umaleht

Telli Eesti lipu, vimpli, varda ja vardahoitja e-poodist:
www.lipuvabrik.ee. Kauba saat kätte 24 tunni /1 tüüpäväga.

Suvõpuhkusõlt om tagasi võrokeeline raadiosaadõ
«Vahtsõmbat Võromaal!»

Vikerraadion egä neläpäävä kell 17.05.

Kae' võrokeelitsit JÄNO-JUSSI MULTIKIT: <http://wi.werro.ee/lastekas/>